

Tere Vadén

Rima korkealla ja seinät leveällä Paul A. Taylorin haastattelu

Olet ollut *International Journal of Žižek Studies* -lehden päätoimittaja alusta alkaen. Miten lehti syntyi? Entä miten itse päädyit lehdentekoon?

Ensimmäinen tutkintoni oli opiaineessa ”Economics and Politics”, väitöskirjani koski digitaalista maailmaa. Siitä lähtien olen töikseni tutkinut digitaalista kulttuuria teoreettisesta näkökulmasta. Nyt olen siirtynyt laajemmin mediakulttuurin pariin ja keskityn erityisesti kysymykseen, miten elokuvia voidaan käyttää valottamaan teoreettisia analyysejä sukupolvelle, jolle kirjat ovat samaa kuin kryptoniitti Teräsmiehelle. Akateeminen taustani on pitkä, hidas ja tuskainen polku oivallukseen, joka voidaan esittää Heideggeria mukaillen: ”Viestinnän olemus ei ole mitään viestinnällistä.” Viestintätieteiden [*communications*] opinalalla työskentely on opettanut, että viestinnän perimmäisiä prosesseja koskevia kysymyksiä

pyritään miltei järjestelmällisesti välttämään. Kuten tarinan henkilö, joka etsii pimeyteen kadonneita avaimiaan katuvalon alta, viestinnän tutkimus tuppaa tekemään metodologisista ohjenuorista huoneentauluja, päämääriä itsessään, sen sijaan että ne olisivat välineitä.

Tämän kapean metodologisen keskittymisen lisäksi viestintätieteitä luonnehtii nuoren akateemisen alan ylikompensoiva taipumus korostaa yhteiskunta ”tieteellisiä” rajojaan. Samasta syystä alalla lisääntyy Lazarsfeldin ei-ironisesti nimeämä ”hallinnollinen tutkimus”, jonka tarkoitus on tuottaa projekteja ja raportteja, jotka sopivat julkisten ja yksityisten rahoittajien korville ja jotka koskevat aiheita, jotka ovat järjestelmällisesti ja perusteellisesti tutkittavissa vaikka äärimmäisen epäkiinnostavia. Toisinaan tätä sisäsyntyistä kuivakkuutta koetetaan vähentää liittymällä seksikkäisiin asioihin kuten julkiskulttuuriin tai vallanpitäjiin – ku-

viteltua viittaa äimistellään sen sijaan, että osoitettaisiin Keisarin alastomuus.

Tämä sangen latteeta tilanne johti minut Jean Baudrillardin työn ääreen. Hän tuo mukaan refleksiivisen tason, joka valtavirran viestintätutkimuksesta pahasti puuttuu. Niin päädyin yhteyteen verkkolehden *International Journal of Baudrillard Studies (IJBS)* kanssa, sen toimituskuntaan. (Ihmettelen, ettei vielä ole ilmestynyt isoa Baudrillardia ja Žižekia vertailevaa tutkimusta.) Kaikki tämä avasi silmäni ei ainoastaan mediasisältöjen ja median historian radikaalimmalle analyysille vaan myös verkkomuodon mahdollisuuksille tiedon levittämisessä. Ei myöskään jäänyt huomaamatta, miten viestinnän tutkimus ironisesti on sangen hidas omaksumaan uusia viestinnällisiä keinoja. Päätin ottaa mallia *IJBS*:stä samaan tapaan toimivalle *IJŽS*:lle.

Žižekin tuotannon valtava vetovoima perustuu yhdistelmään syvyyttä ja laajuutta. Palaan aina uudelleen joihinkin syvällisiin ajattelijoihin, joiden varhaiset oivallukset sopivat vieläkin nykyisen mediamaiseman tarkasteluun. Esimerkkeinä Benjamin ja Heidegger, joiden työt palkitsevat huolellisen uudelleenlukijan. Mutta Žižekin ainutlaatuisuus on siinä, miten hän vaivattomasti yhdistää hyvin rikkaan ja hienovireisen analyysin valtavaan määrään esimerkki-ilmiöitä. Tavanomainen sivu Žižekia käy Kantin, Schellingin ja Schopenhauerin kautta Lacaniin, Charlie Chapliniin ja Marx-veljeksiin, tehden vielä muutaman kierroksen Hitchcockin, David Lynchin ja erinäisten elokuvien kautta. *IJŽS*-lehden päätoimittajalle tämä tuottaa tietysti

International Journal of Žižek Studies

Pelkästään verkossa ilmestyvä vertaisarvioitu lehti aloitti toimintansa tammikuussa 2007. Kohteena on nimen mukaisesti Slavoj Žižekin tuotanto; julkaistut jutut ovat tyypillisesti ulospäin suuntautuvia ja nykykulttuuriin kiinnittyviä: lehden omin sanoin artikkeleja aiheesta ”kuinka monta Žižekia mahtuu tanssimaan neulan-kärjellä” ei suosita. Päätoimittajina toimivat Paul A. Taylor ja David Gunkel. Lehden toimitusneuvostoon kuuluvat Slavoj Žižekin lisäksi mm. Alenka Zupančič, Robert Pfaller ja Fredric Jameson. Lisäksi lehdellä on aluetoimittajat Etelä-Amerikassa, Etelä-Aasiassa, Puolassa, Kiinassa ja Italiassa, ja juttuja on ilmestynyt englannin lisäksi ranskaksi, espanjaksi, portugalkiksi ja venäjäksi. Vuoden 2007 teemanumeroiden aiheita olivat mm. Žižek ja Badiou, Žižek ja elokuva ja Žižek ja Heidegger. Lehti toimii *Open Access* -periaatteella eli kaikki artikkelit ovat vapaasti saatavilla verkossa.

ongelmiakin, koska Žižekin inspiroimia tekstejä saapuu erittäin monenlaisista aiheista. Samoin Žižekin provokatiivinen tyyli usein ärsyttää joidenkin ajattelijoiden seuraajia niin, että heiltä on vaikea saada vastineita.

Luen parhaillaan uudelleen Peter Sloterdijkin teosta *Critique of Cynical Reason*, joka on muistuttanut minua, miten Žižekin työ alkuaan houkutteli vastalääkkeenä yliopistoja nykyään luonnehtiville häpeämättömälle machiavellilaiselle asemien varmistamiselle ja byrokraattiselle kulissimaa-laukselle. Kuten Sloterdijkiä, Žižekiä voi vihata tai rakastaa, mutta joka tapauksessa hänen työnsä tiukkuu älyllistä intoa ja isottelua, joka parhaimmillaan tekee tutkimuksesta mukautempaa aivomyrskyä, ja jonka puuttuminen tuottaa oppineisuuden kalvakan alapuolen – Kafkan labyrinthteihin tai Musilin Kakaniaan sopivaa pienten ja puolustuksellisten kategorioiden kuivaa kahistelua.

Kuinka päädyitte *Open Access* -julkaisemiseen? Mistä lehti saa tulonsa?

*IJBS*n esikuvan mukaan *IJŽS* oli alusta lähtien ajateltu avoimeksi julkaisuksi. En käsitä, miksi kansainvälinen, populaarikulttuuriinkin kallellaan oleva aikakauslehti haluaisi julkaisua kuoleiden puiden avulla. Kun ottaa huomioon Žižekin työn refleksiivisyyden ja järjestelmällisen tavan tutkia omien analyysiensä perustaa, minusta monien muuten ihailtavien vasemmistolaisten yliopistoihmisten halukkuus ostaa (kirjaimellisesti ja kuvainnollisesti) uusliberaalit julkaisumallit vaikuttaa keinoteltulta. Noiden mallien tarkoitus on suojata pikemmin kuin levittää tietoa. Ironiaa lisää, että samat paperille painetut lehdet käsittelevät (täysin tynnin kasvoin) teknologian mahdollistamaa voimaantumista ja globalisaation vaikutuksia. Tämän jännitteen syy on yksinkertainen – lehden ammatillinen arvostus on miltei kääntäen verrannollinen sen lukijamäärään.

Tällaista ammattikuntien eristymistä vasten tarkasteltuna *open access* -julkaiseminen on osoittautunut taloudellisessa mielessä suhteellisen yksinkertaiseksi. Vuokraamme tilaa kaupalliselta verkkopalvelimelta vuo-

sittain. Hinta on pieni ja maksan sen itse. Kuulun myös verkossa toimivan Subaltern -nimisen elokuvakollektiivin kirjoittajiin. Sekin pyörii yksityisen palvelimen avulla, mutta pyrkii samankaltaiseen avoimeen saatavuuteen saavuttaakseen mahdollisimman laajan älyllisen kantavuuden. *IJŽS* syntyi laitoksen palvelimelle, jota eräs kollegani piti yllä *ad hoc*. Lehden sivut näyttivät alkuun päätoimittajatoverini David Gunkelin sanoin ”epäonnistuneelta Ikea-pornolta” ja tajusin nopeasti, että innokas amatööriyteni ei tulisi kestäväksi ajan hammasta. Eräs graafisesti lukutaitoinen ystäväni auttoi suunnittelemaan logon, jonka jälkeen onnistuin saamaan/pakottamaan Davidin uudelleensuunnittelemaan koko sivuston ulkoasuun. Seuraavaksi paransimme sivuston teknistä toimintaa. Ensimmäisen version aikoihin jouduimme html-koodaamaan jokoisen artikkelin. Päädyimme pian vaihtamaan artikkelit pdf-muotoon ja käyttämään Kanadassa kehitettyä Open Journal -ohjelmistoa (OJS). OJS (<http://pkp.sfu.ca/?q=ojs>) on kehittävänä, vapaa ja ilmainen järjestelmä, joka sisältää lehden toimittamisen prosessit aina käyttäjälistauksiin, artikkelin vastaanottamiseen, käännöksiin ja hakuihin asti.

Kokemukseni niin *IJŽS*:n kuin Subalterninkin verkkosivuista on, että ylläpitokulut ovat merkityksettömät verrattuna vaivaan, jota voi joutua näkemään muokatessaan valitsemaansa ohjelmistoa omiin tarpeisiinsa. *IJŽS*:n tapauksessa David Gunkel on käyttänyt paljon aikaa korjatessaan teknisiä ongelmia ja puutteita, joita väistämättä esiintyy. Hyvänä puolena on, että OJS tukee *Open Access* -yhteisön hyväksymää standardisoitua muotoa, joka toivottavasti tulee muodostamaan merkittävän vastapainon tutkimuksen kaupallistumiselle.

Miten herra Ž osallistuu toimintaan?

Žižek on kirjoittanut lehteen uusia artikkeleja, muuten hänen roolinsa on seremoniallinen. Jo pelkästään kohteliaisuudesta varmistin, ettei hänellä ollut mitään hanketta vastaan, kun lehteä perustimme. Muuten emme ole juurikaan olleet yhteyksissä. Koska la-

canilaisen psykoanalyysin mukaan ei ole hyväksi mennä liian lähelle halunsa kohdetta, on ehkä oikein, että en ole vielä tavannut häntä!

Silmiin pistää erityisesti juuri tuo kontrasti tai *Auseinandersetzung* ”hallinnollisen tutkimuksen” ja vakavamman älyllisen pyrinnön välillä. Sattumaa tai ei, muistan, että ensimmäinen kosketukseni Žižekin tekstiin oli ex-Jugoslavian sotia koskeva verkkohaastattelu. Žižek painotti, että toisin kuin poliittisesti korrekti ohjelma olettaa, ”todellinen ystävyys tarkoittaa, että toista voi loukata.” Ihan yksinkertaisesti rehellisyys, jolla Žižek sivuuttaa akateemisen keskustelun hyväätarokkaat mukavuudet, vaikuttaa piristävältä ja innostavalta.

Kyllä, tuo on varmasti hyvä kiiteytys – kuinka yliopistoihmiset ovat alitajuisesti tai tahallaan sisäistäneet hallinnollisen tutkimuksen vaatimukset ja kuinka juuri se tekee Žižekistä merkittävän vastarannan kiisken. Sartren mukaan ”helvetti on toiset ihmiset” ja minun henkilökohtainen maanpäällinen helvettini on nykyään yliopistoja dominoiva kasvava joukko kahdenlaisia yliopistolaisia: 1. Uraohjautunut kynnikko ja 2. Ahdasmielinen kirjaimellinen/lacanalainen pervertikko.

Sloterdijkin erottelu kynnikon [*cynic*] ja Diogeneen kaltaisen ”koira-aisuuden” [*kynic*] välillä on hyödyllinen väline, jonka avulla voi nähdä, kuinka he, jotka usein kovimmin korostavat sitoutuneensa oppialan korkeimpiin tavoitteisiin itse asiassa vetävät tavoitteet lokaan. Käsitteet kuten ”huippututkimus” haudataan yliopisto-esitysten kiiltävien sivujen retoriikkaan, sen sijaan että ne eletäisiin tosiksi. ”Huipusta” on tullut itsensä pastišsi. Tätä kynnisyttä korostavat lisämanööverit:

– akateeminen juoruilu vahvistaa maineen toistamalla [*reputation by repetition*] ja/tai liittämällä kohteen vallan tai kuuluisuuden ilmentymiin pikemmin kuin älyllisiin saavutuksiin

– kynninen massakulttuurin kulluttajien kumartaminen – harvat uskaltavat kritisoida massakulttuurin sisältöjä, pelkona on elitistien leima

(ikuisesti toistuva helppohintainen Adornon oivallusten sivuuttaminen)

Žižek on mielenkiintoinen hahmo suhteessa molempiin näihin manöövereihin. Mitä maineeseen tulee, hänen suosionsa mitä moninaisimpien akateemisten alojen edustajien parissa vetää vertoja vain sille alhaiselle arvostukselle, jota hän nauttii niiden akateemisten ajatuspoliisien piirissä, joille monitieteisyys on vain avainsana apurahahakemuksissa. Hän on pienimuotoinen kuuluisuus, elokuvatähti, TV-dokumentisarjan aihe, luentosalit täyttävä yleisömagneetti, ja itsessään jonkinlainen kirjatehdas. Mutta hänen ei ole tarvinnut madaltaa rimaansa. Koulutettu yhteisö, jonka pitäisi tietää paremmin, ihailee massakulttuuria patronisoivalla ja naivia teeskentelevällä tavalla. Tätä vasten nähtynä Žižekin tapa kaivaa massakulttuurista esimerkkejä häpeämättömän monimutkaisten filosofisten ja psykonalyyttisten päättelyiden materiaaliksi on vailla vertaa. On syytä toistaa, että vaikka massakulttuuri antaa hänelle materiaalia, jonka avulla paremmin ymmärtää psykoanalyysiä, hän ei taivu ihailemaan massakulttuuria – joka on läpeensä kaupallista ja toissijaista – sen itsensä vuoksi kuten monet älyllisesti epävarmemmat kulttuuri-populistit.

Richard Rorty pitää kertomuksia tärkeänä kriittisenä työkaluna ja on siksi samaa mieltä Sloterdijkin kanssa kirjallisuudesta: se on tärkeä lähde eikkyniselle ”koiramaiselle” näkemykselle. Rorty puhuu liberaalista ironikosta, joka ”on valmis kohtaamaan keskeisten uskomustensa ja halujensa perusteettomuuden ” (Rorty 1989, xv) ”Liberaali” tässä yhteydessä tarkoittaa, että ”liberaalit ironikot laskevat tähän perustattomien halujen joukkoon oman toiveensa, että kärsimys vähenee, että ihmiset lakkaavat nöyryyttämästä toisia ihmisiä.” Tätä vastoin brittiläisiä yliopistoja dominoi nykyään ei-liberaali literalisti [*illiberal literalist*], joka takertuu byrokratian ja opillisen puhtauden tukirakenteisiin niin tiukasti, että kaikki älyllinen uteliaisuus uhrataan kirjaimellisen ohjekirjan tulkinnan alttarilla. Lacan määrittelee perversitikon samaan tapaan: seksuaalista perversitikkaa luonnehtii äärimmäinen samaistuminen johonkin

viettelytapahtuman (usein satunnaisen) yksityiskohtaan – niin että korkeakorkoisesta kengästä tulee tärkeämpi kuin sen käyttäjästä. Mieleen tulee Karl Krausin sutkaus: ”Maailman surkein olento on kenkäfetiisisti, jonka on pakko tyytyä koko naiseen.”

Mielenkiintoisella tavalla Baudrillard korostaa, että osa kulttuurin rikkaudesta on kadotettu, kun perinteisen yhteiskunnan sosiaaliset monimerkityksellisyudet on korvattu totalitaarisen semioottisen järjestelmän kylmällä viestinnällisellä tehokkuudella. ”Vuorovaikutteisuuden” retoriikastaan huolimatta nykviestintä luo kommunikoimattomuutta. Vastaparien viettelykseen perustuvat käyttäytymisen muodot korvaantuvat karulla kirjaimellisuudella, josta porno on vain yksi esimerkki. Pornon levinneisyys kuvastelee syvempää sosiaalista ilmiötä: peiteltyä hienovirtteisuuden hylkäämistä. Poliittisesta korrektiudesta puheenollen: Žižek on hyvä esimerkki Bataillen poliittisesti epäkorrektista vaatimuksesta (jota Baudrillard lainaa teoksessa *The Conspiracy of Art*, 2005), että meidän olisi ajateltava sillä tavalla, jolla nainen riisuu vaatteensa.

Kyllä, meidän pitäisi olla valmiita loukkaamaan toisiamme useammin, koska sekä loukkaaminen että loukkaantuminen ainakin viittaavat siihen, että jokin on kiistelemisen arvoista. Nykyään yliopistolla vallitsevat ajatukset, joista kaikki älyllinen sisältö on esipoistettu. Tekninen käsitys ”tutkimuksesta” on lähes kokonaan kumonnut tutkijana olemisen käytännöt; epäilen, että monikaan uraohjautunut yliopistoihminen ei osaa edes tehdä eroa näiden välillä.

Yksi Open Access -mallin eduista tuntuu olevan marxilainen: tuotannon välineiden hallitseminen antaa mahdollisuuden suurempaan rehellisyyteen. Mutta taikaisin yksityiskohtiin. Onko IJŽS:n ympärille kertynyt riittävästi vapaaehtoisia ja innokkaita asian harrastajia niin, että esimerkiksi sangen kunnianhimoiset ja erittäin kannatettavat tavoitteet kääntää lehteä useammille kielille saavutetaan? Millaisia suunnitelmia on olemassa? Kuinka suureksi

– ja missä merkityksessä suureksi – IJŽS tulee kasvamaan?

Mediavallan keskus (Britannian tapauksessa Lontoo) ovat usein sisäsiittoisempia kuin vuorten eristämä keskiaikainen kylä. Kovasti kehutut journalistisen ammattitaidon ja maailmanluokan raportoinnin perinteet ovat rappeutuneet viikunalehdeksi, joka peittää ylemmän keskiluokan pakopaikan, jonne jälkikasvu saadaan kesätöihin. OA-liike antaa ainakin mahdollisuuden toisenlaisiin arvoihin. Tämä toisenlaisten arvojen tavoittelemine on syynä IJŽS:n käännöshankkeille.

Englannin kolonialisoiva voima internetissä on niin suuri, että koko hanke voi jäädä turhaksi koristeeksi. Minä kuitenkin uskon symboleihin ja olisi tekopyhää kutsua lehteä kansainväliseksi, jolle se tarjoa edes mahdollisuutta todella kansainväliselle ilmaisulle. Siksi aiomme edelleenkin antaa mahdollisuuden kääntää olemassaolevia artikkeleja ja otamme vastaan juttutarjouksia kirjoittajien äidinkielellä, joka sitten voidaan kääntää englanniksi. Vaikka kutsuun vastataan vain harvoin, uskon, että ele on silti arvokas.

IJŽS:n etusivu on jo käännetty monille nykyään aliedustetuille kielille ja pikkuhiljaa myös artikkelien käännöksiä ilmestyy. Esimerkiksi numeroiden pääkirjoitukset ilmestyvät eurooppalaisten pääkielien ja kiinan lisäksi myös tamilin ja hindin kielillä. Erikoisnumero ”Žižek ja Intia” on tekeillä. Voi hyvinkin olla, että noilla kielillä työskentelevien tutkijoiden englanti on hyvällä tasolla, mutta minusta on edelleen korostettava, että useampien kielten käyttö antaa ei-englanninkieliselle maailmalle muistutuksen siitä, että itsestäänselvää oletusta internetin englanninkielisyydestä on syytä vastustaa. Kuinka suureksi IJŽS sitten voi kasvaa tai kuinka suureksi sen pitäisi kasvaa – häpeämättömän oppinut sisältö takaa, ettei se koskaan ”myy” itseään tai kadota käsitteellistä monimutkaisuuttaan. Toisaalta lehti on aidosti suunnattu globaalille verkkoyhteisölle, mikä tarkoittaa, että Heinekenin tapaan se voi saavuttaa paikkoja, joihin muut lehdet eivät yllä!